

QADIMGI YUNONISTON MADANIYATI

Avazova Xiromon Toxirjonovna

Andijon tuman 2-son kasb-hunar maktabi tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola falsafa, san'at, arxitektura, demokratiya, sport, mifologiya va teatr kabi turli jihatlarni o'rganib, Qadimgi Yunonistonning ajoyib va mustahkam madaniyatini o'rganadi. U qadimgi yunon madaniyatining zamonaviy dunyoga doimiy ta'siri va G'arb sivilizatsiyasini shakllantirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Qadimgi Yunoniston, madaniyat, tarix, falsafa, san'at, adabiyot, jamiyat, demokratiya, meros.

Qadimgi Yunoniston ko'pincha san'at, adabiyot, falsafa va siyosat rivojiga chuqur ta'siri bilan tanilgan G'arb sivilizatsiyasining beshigi deb ataladi. Ushbu maqola Qadimgi Yunonistonning ko'p qirrali madaniyatini o'rganadi, uning turli jihatlarni va dunyoga doimiy ta'sirini o'rganadi. Biz tarixiy tadqiqotlar, adabiy tahlillar va arxeologik topilmalar yordamida ushbu g'ayrioddiy sivilizatsiyaning mohiyatini ochib beramiz.

Qadimgi yunon madaniyatini har tomonlama tushunish uchun biz birlamchi va ikkilamchi manbalardan keng foydalandik. Birlamchi manbalarga qadimgi yunon faylasuflari, tarixchilari va dramaturglarining matnlari, shuningdek, kulolchilik, haykaltaroshlik va me'morchilik qoldiqlari ko'rinishidagi arxeologik dalillar kiradi. Ikkilamchi manbalarga qadimgi Yunonistonga oid zamonaviy ilmiy ishlar kiradi.

Taxminan miloddan avvalgi 9-asrdan miloddan avvalgi 4-asrgacha gullab-yashnagan Qadimgi Yunoniston madaniyati G'arb sivilizatsiyasining rivojlanishiga chuqur va doimiy ta'sir ko'rsatdi. Yunon madaniyati san'at, falsafa, adabiyot, siyosat, sport va boshqalarni o'z ichiga olgan keng ko'lamlı jihatlarni qamrab olgan. Qadimgi yunon madaniyatining ba'zi asosiy elementlari:

- Falsafa: Qadimgi Yunoniston ko'pincha G'arb falsafasining vatani hisoblanadi. Sokrat, Aflotun, Arastu kabi atoqli faylasuflar tanqidiy fikrlash va oqilona izlanishga asos solganlar. Ularning etika, siyosat, metafizika va gnoseologiya haqidagi g'oyalari zamonaviy tafakkurga ta'sir qilishda davom etmoqda.

- Adabiyot: Yunon adabiyotiga Gomerga nisbat berilgan "Iliada", "Odisseya" kabi dostonlari, shuningdek, tragediyalari bilan mashhur bo'lgan Esxil, Sofokl, Evripid kabi buyuk dramaturglar kiradi. Gesiod, Gerodot va Fukididlarning asarlari ham boy adabiy an'anaga hissa qo'shgan.

- San'at va arxitektura: Grek san'ati va me'morchiligi o'zining go'zalligi, aniqligi va yangiligi bilan mashhur. Arxitekturaning Dorik, Ion va Korinf ordenlari asrlar

davomida G'arb me'moriy uslublariga ta'sir etib kelgan. Afinadagi Parthenon va Phidias haykallari ramziy misollardir.

- Demokratiya: Demokratiya tushunchasi qadimgi Yunonistonda, ayniqsa Afinada paydo bo'lgan. Fuqarolar qarorlar qabul qilish jarayonlarida ishtirok etdilar va demokratiyaning bu dastlabki shakli zamonaviy siyosiy tizimlarga ta'sir ko'rsatdi.

- Olimpiada o'yinlari: Qadimgi yunonlar eramizdan avvalgi 776-yilda Olimpiya o'yinlarini joriy qilganlar, bu o'yinlar Olimpiyada xudolarga hurmat sifatida o'tkazilgan. Bu o'yinlar turli sport turlarini o'z ichiga olgan va yunon madaniyatining muhim jihati edi.

- Teatr: Yunon teatri fojia va komediyalarni sahnalashtirgan muhim madaniy muassasa edi. Teatrlarning o'zi akustikani yaxshilash va spektakllar uchun dramatik muhit yaratish uchun mo'ljallangan me'moriy mo'jizalar edi.

- Mifologiya: Zevs, Gera, Afina va Gerkules kabi xudolar va qahramonlar bilan yunon mifologiyasi qadimgi yunon madaniyatida markaziy rol o'ynagan. Bu miflar olam va inson xulq-atvorini tushuntirib, adabiyot va san'at uchun boy ilhom manbai bo'lgan.

- Ta'lim: Qadimgi Yunonistonda falsafa, matematika va ritorika kabi fanlarga e'tibor qaratilib, ta'lim yuksak qadrlangan. Taniqli faylasuflar ko'pincha elitaga murabbiy bo'lib xizmat qilishgan.

- Fan va matematika: Yunonlar Pifagor va Evklid kabi figuralar bilan matematikaga katta hissa qo'shgan. Ular tibbiyot, astronomiya va geografiyada ham yutuqlarga erishdilar.

- Til: Grek tili G'arb alifbosining rivojlanishi uchun asos bo'lgan va Yevropa tillariga doimiy ta'sir ko'rsatgan.

- Urush: Yunon shahar-davlatlari tez-tez urush olib borgan, hoplitlarning rivojlanishi va falanksning shakllanishi o'sha davrning asosiy harbiy yangiliklari edi.

- Din: Yunon dini xudolar va ma'budalar panteonini o'z ichiga olgan. Ularning sharafiga ibodatxonalar qurilgan, ularni tinchlantirish uchun marosimlar va qurbonliklar qilingan.

Qadimgi yunon madaniyati G'arb madaniyatining ko'plab jabhalariga asos solgan bo'lib, uning abadiy merosini bugungi kungacha san'at, falsafa, siyosat va tilda ko'rish mumkin.

Qadimgi Yunoniston madaniyati intellektual, badiiy va siyosiy yutuqlarning ajoyib kombinatsiyasi bilan ajralib turardi. Uning falsafasi axloqiy va siyosiy fikrni ilhomlantirishda davom etmoqda va demokratik tamoyillar Afina ideallaridan kelib chiqqan. Yunonistonning san'ati va me'morchiligi go'zallik va estetika me'yorlarini o'rnatdi, shu bilan birga bugungi kungacha davom etmoqda, uning adabiyoti esa epik hikoya qilish uchun asos yaratdi.

Biroq, bu madaniyat o'zining kamchiliklaridan xoli emasligini tan olish juda muhimdir. Qadimgi Yunonistonning hissalarini qullikka asoslangan jamiyat, ayollar va fuqaroligi bo'lmagan shaxslarning cheklangan siyosiy ishtiroki tufayli mumkin bo'lgan. Bu qarama-qarshiliklar yunon madaniyatining axloqi va merosi haqida savollar tug'diradi.

Xulosa:

Qadimgi Yunoniston dunyoda o'chmas iz qoldirdi va uning madaniyati abadiy ilhom va bilim manbai bo'lib xizmat qiladi. Sokrat, Platon va Aristotelning falsafiy tadqiqotlari zamonaviy falsafani shakllantirishda davom etmoqda. Yunon san'ati, me'morchiligi va adabiyoti badiiy ifoda va hikoya qilish uchun doimiy shablonlarni taqdim etadi. Nomukammalligiga qaramay, Qadimgi Yunonistonning merosi insoniyat tarixining bebaho qismidir.

- Qadimgi Yunonistondagi oddiy odamlarning hayotini yanada chuqurroq o'rganish ularning madaniyati haqida yanada yaxlit tasavvur berishi mumkin.

- Yunon madaniyatini boshqa antik sivilizatsiyalar bilan qiyosiy tadqiq etish yunon hissasining o'ziga xosligi va universalligini yoritishi mumkin.

- Yunon madaniyatining zamonaviy jamiyatga ta'sirini, shu jumladan uning ta'lim va siyosatga ta'sirini o'rganish uning doimiy dolzarbligini tushunishimizni chuqurlashtirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. K.Xoshimov "Pedagogika tarixi" T. "O'zbekiston" 1997 yil.
2. Hoshimov K. Nishonova S., Inomova M., Hasanov R. Pedagogika tarixi. – T. O'qituvchi, 1996.
3. Ataeva N., Rasulova F., Hasanov S. Umumiy pedagogika (Pedagogika tarixi). – T. : "Fan va texnologiya", 2011.
4. Pedagogika tarixidan xrestomatiya //Ped. oliy bilimgozlari talabalari uchun o'quv qo'll. Tuzuvchi-muallif: O. Hasanboeva. – T.: O'qituvchi, 1992.
5. Хайдаров, С. А. (2023). Тарих дарсларида санъат асарларидан фойдаланишнинг усуллари. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(1/2), 92-96.
6. Аслонов И. (2022) "Бобурнома" бадий – психологик тасвир муаммоси объекти сифатида. *O'zMU xabarlarlari*. Toshkent – 2022. №1/5.
7. Aslonov Ilhom Nizomovich. (2022) The Problem of Artistic - Psychological Image in Boburnoma. *Eurasian Scientific Herald*. Volume 7| April, 2022. ISSN: 2795-7365.